

Věda a vědecké zkoumání

Metodologie výzkumu politiky a
mezinárodních vztahů

2015

Sociální role vědy

- Věda jako základní **lidská potřeba uspořádat** rozdílné a mnohostranné jevy.
- *Jan Keller: nahrazení teologického řádu - systému kontroly a orientace novým **racionálním systémem**.*

Průmyslová revoluce: technika umožnila dramaticky zvýšit efektivitu využití přírodních zdrojů / dramatické proměny ve **společnosti**.

- *A.Comte: Pochopit společnost a řídit...*

Cíl vědeckého zkoumání - popsat a vysvětlit:

- 1) všeobecné rysy (**zobecnění**) a...
- 2) vzájemné vztahy (**příčinnost**) jevů.

Vývoj vědy

- **Klasické pojetí:** odnož filozofie, prostředek k poznání základních principů – *nazírání axiomů a odvozování poznatků logickým způsobem...*
- **Moderní věda:** prosazuje ideál **autonomie** člověka - *potřeba sebeprosazení člověka, eliminace teologického absolutismu, teoretická **zvídavost** a zájem na praktickém **ovládnutí přírody...***
- **Mocenský aspekt:** věda má význam pro tvorbu moci - *v demokratické společnosti se přizpůsobuje i jejím imperativům rovnosti a svobody...*
- **Vyčerpávání modernity** - otázka – *jaká **hodnotová** struktura vědy zdůvodňuje její racionální povahu?*

Klasifikace věd

- **Vědy formální a vědy reálné.**
- **Vědy exaktní (přírodní)** využívají **kvantitativní procedury** (měření). V jazyce převažují metrické, nebo alespoň komparativní pojmy (nikoli klasifikatorické)...
- **Vědy humanitní:** soubor věd o **člověku a společnosti**, obvykle označují „jádro“ společenských věd (filozofie a historie, literární věda, dějiny umění)...
- **Vědy sociální:** („social sciences“) ekonomie, sociologie, demografie, politické vědy...

Rozdíl v exaktnosti – *tvrdé, měkké a tvrdší* (míra kvantifikace).

Kauzalita v sociálních vědách

Přírodní vs. sociální vědy – míra kontroly přirozeného systému...

- **Sociální vědy:** nemožnost izolovat systém a příčinný vztah; nemožnost formulovat **zákony**, jen pravděpodobnostní charakter tvrzení; omezená možnost **intervence** a **experimentu**...
- **Kauzalita:** příčinná souvislost mezi (sociálními) jevy (*závislá a nezávislá proměnná*) – nalezení, prozkoumání a pochopení je **klíčové** pro vědecké poznání společnosti.
- *Maclver: cokoliv se děje, má příčinu; každá příčina je důsledkem předcházející příčiny; každý důsledek je příčinou následujícího důsledku.*
- *Pareto: v důsledku zkoumání lze získat soubor tvrzení, která jsou přiblížením k neobyčejné složitosti sociálního světa.*

Nezávislá proměnná ---> **Závislá** proměnná

příčina - mechanismus vztahu - následek

„Věda“ v sociálních vědách

Příklady koncepcí – mají charakter vědeckého poznání:

- Ekonomie: ***Obecná teorie zaměstnanosti*** (Keynes), *Ekonomicko-sociální teorie růstu* (Kuznets);
- Sociologie: ***Protestantská etika*** (Weber), *Železný zákon oligarchie* (Michels), *Sociální směna* (Homans, Blau);
- Politologie: ***Cleavages*** (Rokkan), ***Volební zákony*** (Duverger, Sartori), *Ekonomická teorie politiky* (Downs);
- Mezinárodní vztahy: ***Hegemonická stabilita*** (Kindleberger, Krasner)...

Teorie demokratického míru: **„demokracie spolu neválčí“**

Mezinárodní systém (přirozený systém)

- obsahuje **prvky**: státy (demokracie, autoritativní státy);
- obsahuje jejich **interakce**: vztahy vlád (agresivní, kooperativní).

Problém: jsou i jiní aktéři (mezinárodní organizace, vnitrostátní subjekty) i jiné interakce (trans-národní vazby - nezprostř. státem; vztahy mezi státy a MO).

Závislá a nezávislá proměnná

Politický režim (autoritativní/ demokratický) – nezávislá proměnná (**příčina**)

Chování v mezinárodních vztazích (militarismus/kooperace) - závislá (**důsledek**)

Metoda a vědecká metoda

- **Metoda**: způsob, **postup** a pravidla jednání – **návod** k jednání. Předpokládá apriorní stanovení **cíle** - dosažení cíle je kritériem hodnocení metody.
- **Poznávací metody**: smyslem je **odhalit, prozkoumat, popsat a pochopit** prvky, procesy, souvislosti vyskytující se v reálném světě. Výsledky - **poznatky** se stávají součástí kulturního dědictví.
- Vyvinuly se ve **vědecké metody**: znaky - **systematičnost, přesnost, kontrolovatelnost, verifikovatelnost, opakovatelnost, zobecnitelnost**.
- Vytváření, zkoumání a zobecňování vědeckých metod je **metodologie** (**nauka o metodách**, zahrnující jejich kritické hodnocení).

Metoda analytická, syntéza a teorie

- **Metoda analytická**: rozčlenění jevů na jednotlivé **prvky** nebo části s cílem **odhalit** jejich vzájemné **vztahy** (operacionalizace, kategorizace, klasifikace, statistická analýza).
- **Syntéza**: skladebný proces vytváření **celků** z jednotlivých **částí**.
- **Teorie**: ucelený výkladový či predikační systém vztahující se k určitému problému.

Demokratický mír

1) Problém

- Vyskytuje se *různé uspořádání státu a různé jeho chování* v zahraniční politice.

2) Analýza

- *definujeme pojmy* demokracie, autoritářský systém, kooperativní a agresivní chování státu;
- *hledáme prvky podle kterých ji poznáme; identifikujeme souvislosti mezi prvky a důsledky jejich výskytu...*
 - *zbrojení, zastrašování, okupace -> moc, ovládnutí, kořistění...*
 - *pluralita, dem.volby, svoboda projevu -> iniciativa, spolupráce, předvídatelnost...*
 - *kolik a jakých prvků je třeba abychom mohli říct, že je něco demokracie? (operacionalizace);*
 - *S jakým chováním státu souvisí jeho vnitřní nastavení – proč má souviset? (vazba na teorii)*

3) Zkoumání

- SRN i FRA jsou po 1945 hodné státy, dříve agresivní....
- Severní Korea, SSSR po roce 1945 provokují....

4) Syntéza

Státy které jsou **demokratické**, jsou „**hodné**“, ty které nejsou jsou často „**zlé**“. (**zobecnění**)

5) Teorie

Změna **vnitřního uspořádání** má dalekosáhlé **důsledky** pro zahraniční **politiku**.

Změna na demokracii vede k posílení kooperace (uvnitř i vně) na úkor agresivity...

Verifikace a falzifikace

- **Falzifikace**: postup, kdy se **dokazuje nepravdivost** vědeckého tvrzení.
- *Popper*: požadavek, aby povaha vědeckého tvrzení umožňovala jeho **vyvrácení** – *odmítnutí metody verifikace (nelze definitivně realizovat)*.
- **Poznání začíná teoretickým postojem, který je empiricky testován.**
 - Schopnost **podrobit se falzifikaci** je základní podmínkou **vědecké povahy** tvrzení.
 - Falzifikace je symbolem **tvořivého rozvoje** myšlení, snaha **odhalit rozpory** provokuje myšlenkové střety, je zárukou dynamiky – na rozdíl od **konzervativní** snahy verifikovat (hledají se podpůrné indicie).
- *Když víme co neplatí, blížíme se k pravdě.*

**1) Na základě *teorie* formulujeme *tvrzení (hypotéza)*:
*Demokratickému vnitřnímu uspořádání země odpovídá kooperativní, neagresivní zahraničněpolitické jednání.***

*Formulace **zákonitosti** (kauzalita): Demokratické **uspořádání** je příčinou neagresivního **jednání** státu.*

2) Konfrontace s realitou

Empirické pozorování: Německo v roce 2015 vpadlo do Polska.... přitom oba jsou demokratické státy...!

3) Falzifikace tvrzení - teorie

...hypotézu proto nepodržíme → teorie není schopna vysvětlit konkrétní jednání státu...

Paradigma v sociálních vědách

- **Paradigma**: souhrn základních domněnek, **předpokladů**, představ dané skupiny vědců; i **metodická pravidla** řešení, intuitivní postoje a hodnocení problémů.
- *Proměna se děje **zvraty** (vědeckými revolucemi - nahromaděním anomálií).*
- Paradigmata jsou navzájem **nesouměřitelná**. Není možné hodnotit jedno na základě druhého.
- **Sociální vědy** mají obvykle **multiparadigmatický charakter**.
- **Vědecká komunita**: společenství vědců propojené formálními i neformálními interakčními vazbami – **sdílející** základní vědecké **paradigma**, rysy profesní a zájmové komunity.

Empiricko-analytický přístup

- Je to metodologický přístup - klade důraz na **neutrální postoj** vůči studovanému předmětu (výroky nejsou ovlivňovány apriorními soudy);
- Klíčová je **nestrannost**, schopnost **podstoupení odborné kritiky**, schopnost objektivizace dosažených poznatků;
- Veškerá využitá fakta musí být přesně a explicitně uvedena pokud nejsou původní, musí být uveden **zdroj**;
- Je třeba uvést explicitně všechny **výchozí předpoklady** (to co se nedokazuje – to omezuje využitelnost);
- Je vhodné uvést **osobní motivaci** pro zkoumání.

Postup práce v sociálních vědách

- **Pozorování** reality – vyslovení základních soudů..
- Formulace zvládnutelného a nebanálního **výzkumného problému** (testovatelný úkol)...
- Formulace testovatelných **hypotéz** opřených o **teorii**...
- **Ověřování** a podložené **zobecnění** závěrů pozorování...
- Zhodnocení (formulace, reformulace) **teorie** vysvětlující vztahy mezi proměnnými v systému...
- **Testování** platnosti teorie...

1) Deskriptivní přístup: systematické shromažďování dat o problému; často studium jednoho případu; jen problematicky zobecnitelné.

2) Systematická metoda analýzy: hledají **vztah mezi jevy**; typicky prostorově, časově omezené (teorie středního dosahu); lze dospět ke smysluplnému zobecnění – lze usuzovat na **obecné příčiny** sledovaných jevů.

3) Deduktivní metody: vycházejí z **obecného apriorního konstatování univerzální příčiny**, pak empiricky prověřovány dílčí závěry.

Deskriptivní přístup:

Německo od roku 1945 nikomu nevyhlásilo válku, do roku 1945 často. Je to **popis** pozorované reality.

Systematická metoda analýzy

Zahraničně politické chování Německa a Francie (výbojnost) se **změnilo v důsledku** změn vnitřních charakteristik politických systémů (demokratizace) – jde o výstup prověřování předvídaných vztahů v realitě .

Deduktivní metody:

Demokracie má mírovou povahu – je to vnitřní apriorní charakteristika – jde o **hledání opory** pro tvrzení v realitě.

	Stát	Náb.	Boh.
1	Honduras	K	N
2	Venezuela	K	N
3	Belize	K	N
8	Lesotho	K	N
11	JAR	K	S
12	Kolumbie	K	N
14	Kongo DR	K	N
18	Brazílie	K	S
19	Rwanda	K	N
22	Mexiko	K	S
27	Nigérie	K, I	N
33	Myanmar	B	N
35	Jižní Súdán	A, K, I	N
36	Pobř. Slonoviny	I, K, A	N
39	Turkmenistán	I	S
47	Etiopie	K, I	N

	Stát	Náb.	Boh.
48	Súdán	I	N
66	Rusko	K	S
68	Kyrgyzstán	I	S
70	Filipíny	K	N
77	Somálsko	I	N
79	Irák	I	N
82	Kazachstán	I, K	S
84	Pákistán	I	N
86	Mali	I	N
89	Palestina	I	N
91	Eritrea	K, I	N
92	Litva	K	S
95	Afganistán	I	N
108	Albánie	I, K	N
111	USA	K	B
121	Irán	I	S
125	Kosovo	I	N

Poř.	Stát	Náb.	Boh.
128	Indie	H, I, K	N
129	Egypt	I	N
138	Tchaj-wan	B, T	B
145	Bangladéš	I	N
147	Turecko	I	S
152	Malajsie	I, B	S
154	Sýrie	I	S
155	Norsko	K	B
159	Jordánsko	I	N
165	Izrael	J	B
166	Libye	I	N

Poř.	Stát	Náb.	Boh.
185	Omán	I	B
186	Katar	I	B
188	Čína	T	S
191	ČR	K	B
198	Saudská Arábie	I	B
203	Alžír	I	N
208	Indonésie	I	N
209	Švýcarsko	K	B
210	Bahrajn	I	B
212	Kuvajt	I	B
201	Japonsko	B	B